

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΤΕΧΝΗ - ΧΑΡΙΣΜΑ - ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Υπό

ΑΓΝΗΣ ΠΑΒΕΪ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ' ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Διὰ μέσου ὄλων τῶν διακυμάνσεων τῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν ποῦ ἐξητάσαμεν, ἕνα κράτος καὶ ἕνα ἔθνος φαίνεται νὰ διετήρησε κάποιον βαθμὸν σταθερότητος, εἰς τὸν ὁποῖον κανένα ἄλλο ἔθνος δὲν κατάρθωσε ν' ἀνέλθῃ. Μεγάλαι Δυνάμεις ἀνῆλθον εἰς ὑψηλά ἐπίπεδα, ἀνέπτυξαν τὸν πολιτισμὸν των, ἀλλὰ ἐξησθένθησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν, ἐνῶ ἡ Αἴγυπτος παρέμεινεν ἀκλόνητος, ἐπιμήκης καὶ στενὴ λωρὶς γῆς μὲ πλούσιον μέλαν ἔδαφος, παισιωμένον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ὑπὸ ἀπεράντου ἐκτάσεως ἀμμόδου ἐρήμου. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ἐκυλοῦσε ἕνας πλατὺς φαιόχρους ποταμὸς, ὁ ὁποῖος διηυρύνετο καὶ ἐσχημάτιζε φαρδὺ δέλτα, ὅχι ὅπως τὸ βλέπομεν τώρα, ἀλλὰ διασχιζόμενον ἀπὸ πολλὰ στενὰ ρυάκια, τὰ ὁποῖα ἔφερον πρὸς ἔλησκεπασμένα μὲ καλάμια καὶ χόρτα. Ἡ χώρα αὐτὴ ἦτο κατοικημένη ἀπὸ πληθυσμοὺς οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἐκεῖ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς. Διὰ μέσου ὄλων αὐτῶν τῶν αἰῶνων, οἱ ἄνθρωποι ἄλλων φυλῶν ἐθεώρουν, ὅτι τὸ νὰ κατέχῃς τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων ἀπετέλει τὸ κορυφωμα πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Ἐπὶ τέσσαρας χιλιάδας ἔτη καὶ ἄνω, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔζησαν ἱστορίαν μεστὴν γεγονότων καὶ περιπετειῶν, καὶ κατὰ καιροὺς αἱ κατακτήσεις των ἐπεξετείνοντο ἀλματωδῶς, οὕτως ὥστε κανεὶς ἄλλος λαὸς δὲν ἤμποροῦσε νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτοὺς εἰς πλοῦτον, ἰσχὺν καὶ ἐδάφη.

Χρονολογικῶς, ἡ Αἴγυπτος ἀποτελεῖ

πρόβλημα, τοῦ ὁποῖου ἡ διασάφησις φαίνεται ἀκόμη ἀπομεμακρυσμένη. Ἀλλὰ καίτοι οἱ ὑπολογισμοὶ τῶν νεωτέρων καὶ σοφωτέρων Αἰγυπτιολόγων διαφέρουν σημαντικῶς μεταξύ των, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀρχαιότερας περιόδους, ὅλοι εἶναι σύμφωνοι εἰς τὸ ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Αἰγύπτου θὰ ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ πέντε κυρίας πλευρὰς ἢ φάσεις:

1) Ἡ Προδυναστικὴ Περίοδος. Ἡ πρὸ τοῦ 4000 π.Χ., κατὰ τὴν ὁποῖαν συμπεραίνομεν ὅτι οἱ πρωτόγονοι Αἰγύπτιοι δὲν διέφερον τῶν ἄλλων πρωτογόνων λαῶν πλείστων ἄλλων χωρῶν.

2) Τὸ Παλαιὸν Βασίλειον. Ἀρχαὶ ἀπὸ τοῦ 4000 π.Χ. περίπου μὲ τὴν πρῶτην δυναστείαν, συμπεριλαμβάνει τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων πυραμίδων καὶ τελειώνει μὲ ἀναρχίαν τὸ 2430 π.Χ.

3) Τὸ Μέσον Βασίλειον. Ἀπὸ τοῦ 2160-1788 π.Χ. Συμπεριλαμβάνει δύο μεγάλας δυναστείας, τὴν ἑνδεκάτην καὶ τὴν δωδεκάτην, καὶ τελειώνει ἐπίσης μὲ ἀναρχίαν.

4) Τὸ Νέον Βασίλειον ἢ Πρῶτὴ Αὐτοκρατορία. Ἀπὸ τοῦ 1580-1099 π.Χ., ἕνα αἰῶνα μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τροίας. Ἡ Αὐτοκρατορία τώρα κλονίζεται, καὶ ὁ τελευταῖος τῶν Ραμζές, ὁ ὁποῖος ἦτο ἡ δύναμις καὶ ἔστερειτο προσωπικότης ἦτο ὁ Φαραώ τῆς.

5) Σύντομος Περίοδος Ἰσχύου. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, αἱ Δυναστεῖαι ἀναψοῦνται καὶ πίπτουν ἐναλλασσόμεναι μὲ κα

τακτήσεις από τους Ἀσσυρίους, τὴν Βαβυλώνα καὶ τὴν Περσίαν, μέχρις ὅτου τελικῶς κατακτᾶται ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδὸνα τὸ 332 π.Χ., ὅστις ἀναλαμβάνει τὸν ρόλον τοῦ Φαραῶ ἢ Βασιλέως-Θεοῦ. Τὰς τρεῖς ἐπομένους ἑκατονταετίας ἡ Αἴγυπτος κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους, διάδοχος τῶν ὁποίων ἦτο ἡ περίφημος Κλεοπάτρα, ὁπότε τὸ 30 π.Χ. ἡ Αἴγυπτος καθίσταται ὑποτελής εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἀυτοκρατορίαν.

Θρησκεία καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξις

Ἐν τῷ Φαραῶ τῆς Αἰγύπτου ἐθεωρεῖτο πάντοτε πρόσωπον θεόπεμπτον—Βασιλεὺς-Θεὸς—καὶ ἐλατρεύετο ὡς τοιοῦτος. Ὁμοίως ὁ κορυφαῖος Θεὸς ἦτο ὁ Ρά, ὁ Θεὸς τοῦ Ἡλίου, ὁ ὁποῖος ἀργότερα ἐλατρεύετο ὡς Ἀμμὼν-Ρά διὰ τῆς συγχωνεύσεώς του μετὰ ἄλλην μεγάλην θεότητα. Ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ ἄλλαι 39 μικρότεροι θεότητες, πιθανὸν ἀνά μίαν δι' ἑκάστην τῶν πολιτειῶν. Ὁ Θεὸς τοῦ κόσμου τοῦ σκότους ἢ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς ἦτο ὁ Ὅσιρις καὶ ἡ σύντροφός του ἡ Ἴσις. Ἐνας μῦθος λέγει ὅτι ἐδίδαξαν τὰς ἱατρικὰς τέχνας εἰς τὸν υἱὸν των Ὄρον. Ἄλλη ἐκδοχὴ εἶναι ὅτι ὅλαι αἱ γνώσεις μετεδίδοντο ἐξ οὐρανῶν εἰς τὸν Θῶθ ἢ Ἐρμῆν, θεὸν μετὰ κεφαλὴν ἴβιδος, διὰ τὰς διδασκαλίας τοὺς ἀνθρώπους. Ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν ἡ ἀνακάλυψις τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφῆς, τῆς γεωμετρίας, τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς ἀστρονομίας, τῆς φαρμακευτικῆς, τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ ρυθμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ρυθμὸν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ γυμναστικὴ καὶ ὁ χορὸς. Ἐλέγετο ὅτι εἰσήγαγε καὶ τὴν γλυπτικὴν, τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ὅτι ἦτο πράγματι Δαιμόνιος.

Ἱατρικὴ φιλολογία καὶ ἐκπαίδευσις

Αἱ ἀπέραντοι γνώσεις τῶν Αἰγυπτίων εὐρίσκονται συγκεντρωμένοι μέσα εἰς σαρῶντα δύο τόμους τῆς Ἀἰγυπτιακῆς Συλλογῆς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἑξ ἑσπερατικοὶ ἀσχοιοῦνται εἰδικῶς μετὰ τὴν Ἱατρικὴν. Ὁ πρῶτος ἔχει θέμα τὴν ἀνατομίαν, ὁ δεύτερος τὰς νόσους ἐν γένει, ὁ τρίτος περιγράφει τὰ ἐργαλεῖα, ὁ τέταρτος τὰ φάρμακα καὶ τὴν χορήγησιν των, ὁ πέμπτος τὰς παθήσεις

τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὰ μέσα θεραπείας των, καὶ ὁ ἕκτος τὰ νοσήματα τῶν γυναικῶν.

Ὁ Ἀμμὼν Ρά (ὁ Ἡλίου) ἐθεωρεῖτο ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἀναπαράγωγὴν καὶ τὴν διαφθοράν, ἦτο, συνεπῶς, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τῆς υἰείας, τῆς νόσου καὶ τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ ὁ πραγματικὰ θεραπεύων θεὸς ἦτο ὁ Ἴεμχοτέβ, (ὁ φέρων τὴν γαλήνην) καὶ «ὁ κάτοχος τῶν μυστικῶν καὶ ὁ παρηγορῶν τοὺς δυστυχοῦντας». Εἶναι ὁ πρόδρομος τοῦ Ἑλληνος Ἱπποκράτους, τοῦ Ἰνδοῦ Νταβαντάρα καὶ τοῦ Πέρσου Θρίτα. Ὅλοι οἱ προαναφερθέντες θεωροῦνται ἱστορικὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς των ἀξίας ὡς ἱατροί, ἐθεοποιήθησαν ἀπὸ τὰς μεταγενεστέρους γενεάς.

Ὁ Ἴεμχοτέβ ὑποτίθεται ὅτι ἔζησε περὶ τὸ 2980 π.Χ., ἐπὶ βασιλείας τοῦ Ζωζέρ, τῆς τρίτης δυναστείας, ὅστις ἐσχέδιασε κλιμακωτῶν πυραμίδων ὕψους 190 ποδῶν. Ἐπιγραφή ἐπὶ τινος τάφου παρὰ τὰς πυραμίδας διαπιστώνει πῶς αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ τελευταία του κατοικία. Εἰς νεωτέρους χρόνους ὑπῆρχεν εἰς τὴν Μέμφιδα ναὸς ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτο βιβλιοθήκη ἱατρικοῦ περιεχομένου ἀφιερωμένη εἰς αὐτόν.

Σχολαὶ Ἱατρικῆς ἐλειτούργησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἤδη ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας δυναστείας. Ὑπῆρχε Σχολὴ εἰς τὴν Σαῖδα, ὅπου γυναῖκες ἐδίδασκον τὴν ματευτικὴν καὶ ἐκεῖναι πάλιν κατετόπιζαν τοὺς ἱατροὺς εἰς τὴν γυναικολογίαν.

Μέγα μέρος τῶν ὄσων γνωρίζομεν ὀφείλεται εἰς τὰ ἀνασκαφέντα χειρόγραφα (παπύρους), τὰ ὁποῖα ἀνευρέθησαν ὑπὸ τὰς χώματα, ὡς καὶ εἰς ἔργα τέχνης. Ὁ πάπυρος κατεσκευάζετο ἀπὸ ἐπιμήκη πλατὺν κάλαμον, ἀνύπαρκτον τῆν ἡμέραν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ ὁποῖος ὠρθοῦτο ἐν ἀφρονίᾳ μέσα εἰς τὰ ἔλη τοῦ δέλτα. Ἰνώδεις λωρίδες ἐτίθεντο ἢ μία παραπλεύρως τῆς ἄλλης, ἄλλαι ἐτοποθετοῦντο μετὰξὺ αὐτῶν κατ' ὀρθὰς γωνίας, καὶ κατόπιν ἐσχηματίζετο ἐξ αὐτῶν συμπαγὲς φύλλον διὰ τῆς ἐπαλείψεως εἰδους γλοιώδους ὑγροῦ ἐπὶ τῶν ἰνῶν. Τὰ φύλλα αὐτὰ εἶχον πλάτος περὶ τὰς δεκατέσσαρας ἴντσας καὶ μῆκος διαφόρων διαστάσεων. Ἀμα συνεπληροῦτο τὸ ἕνα, προσκολλᾶτο

ἕτερον, συνεχίζετο ὁ αὐτὸς ρυθμὸς, καὶ ὁ πάπυρος ἔφθανε συχνὰ τὸ μῆκος πολλῶν μέτρων. Κατόπιν ἐτυλίσσετο εἰς σχῆμα κυλίνδρου καὶ ἐναποθηκεύετο. Ἀνευρέθησαν τέσσαρες σπουδαῖοι πάπυροι ἰατρικοῦ περιεχομένου.

1) Ὁ Πάπυρος τοῦ Ἑμπερς. Εἶναι ὁ ἐξ ὄλων καλύτερα διατηρημένος. Εὐρέθη μετὰξὺ τῶν κάτω ἄκρων μιᾶς μούμιαις ἐντὸς τάφου τινὸς παρὰ τὸ Λουΐζορ. Πρόκειται περὶ πολὺ μεγάλου κυλίνδρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ γραφὴ παρουσιάζεται τόσο πολὺ καθαρὰ καὶ εὐανάγνωστος, ὥστε κάμει τὴν ἐντύπωσιν ὡς νὰ εἶχε γραφῆ μόλις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Ἐξετέθη πρὸς πώλησιν, ἡγοράσθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἑμπερς τὸ 1872 καὶ μετεφράσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἴδιου εἰς τὴν γερμανικὴν. Δευτέρα γερμανικὴ μετάφρασις ἐγένετο ἀπὸ τὸν Χ. Ἰωακείμ τὸ 1890, ἡ ὁποία μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀπὸ τὸν Δρ. Κύριλλον Μπράουν τὸ 1930.

2) Ὁ Πάπυρος τοῦ Βερολίνου. Εὐρέθη ἐντὸς πηλίνου δοχείου εἰς τὴν Μέμφιδα, πρωτεύουσαν τῆς Αἰγύπτου, τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης δυναστείας. Εἶναι τῶρα εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου.

3) Ὁ Πάπυρος τοῦ Χέρστ. Χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν δεκάτην δυναστείαν, περὶ τὰ 1700 π.Χ. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τὰ εῤεῖπια οἰκίας μικρᾶς ἐπαρχιακῆς πόλεως καὶ εἶναι τῶρα εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

4) Ὁ Πάπυρος τοῦ Ἐντβιν Σμίθ. Ἀνευρέθη εἰς τὰς Θήβας, πεδιάδα τῆς Αἰγύπτου, τὸ 1862 ἀπὸ τὸν Ἐντβιν Σμίθ, Ἀμερικανὸν Αἰγυπτιολόγον, καὶ ἐδωρήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἱστορικὴν Ἑταιρίαν τῆς Νέας Ὑόρκης. Εἶναι εἶδος ἀφηγήσεως 48 περιστατικῶν, καταταγμένων μετὰ τὴν σειρὰν τῶν προσβληθέντων ὀργάνων. Περιλαμβάνει παντοίας μορφᾶς νοσημάτων εἰς τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται οἱ ἄνδρες. Ὁραιοτάτη μετὰφορασις αὐτοῦ ἀπὸ τὸν κ. Μπῆστεντ, πανομοιότυπον τοῦ κειμένου ἐπὶ τῶν εἰκόνων, ἐξεδόθη τὸ 1930.

Οἱ πάπυροι αὐτοὶ δὲν ἀποτελοῦν ἐν τούτοις τὴν μόνην γνωστὴν σήμερον φιλολογίαν τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου. Ὑπάρχουν πολλοὶ τόμοι εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ Καίρου

καὶ τῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖοι ἀναμφιβόλως ἀνήκουν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἱεμχοτέβ εἰς τὴν Μέμφιδα καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ἠντλήσαν μέγα μέρος τῶν γνώσεων τῶν εἰς τὴν ἰατρικὴν.

Ἐφαρμογὴ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης

Ὁ Ἡρόδοτος (5ος π.Χ. αἰὼν) μᾶς λέγει ὅτι ἡ ἐξάσκησις τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένη εἰς τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον. Ὁ κάθε ἰατρός εἶχε τὴν εἰδικότητά του, ἀσχολούμενος μετ' αὐτὴν καὶ μόνον, χωρὶς ν' ἀναλαμβάνη τὴν θεραπείαν καὶ ἄλλων νοσημάτων. Ὑπῆρχον ὀφθαλμῖατροι, ὀδοντίατροι, εἰδικοί διὰ τὰς ἐγκεφαλικὰς νόσους, διὰ τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα καὶ τὰς στομαχικὰς παθήσεις. Οἱ Αἰγύπτιοι ἰατροὶ ἔχαιρον ἐκτιμῆσεως διὰ τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἐπιτηδειότητά των ἀκόμη καὶ εἰς ἄλλας χώρας πλὴν τῆς ἰδικῆς των. Ὁ Κύρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας, ὁ κατακτῆσας τὴν Βαβυλωνίαν κατὰ τὸν 6ον π.Χ. αἰῶνα, ἐκάλεσεν Αἰγύπτιον ὀφθαλμῖατρον καὶ φαίνεται ὅτι καὶ ὁ Δαρεῖος συνεβούλευθη Αἰγύπτιον ἰατρόν.

Ἐν τούτοις, αὐτοὶ οἱ «εἰδικοί» δὲν εἰργάζοντο ὑπὸ τὸ φῶς καθαρῶς ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ὅπως ἐργάζονται οἱ εἰδικευμένοι τῆς σήμερον. Εἰς τὰς πεποιθήσεις των καὶ τὴν ἀπόδοσιν των ἐνεφώλευεν οὐκ ὀλίγη μαγανεία καὶ δεισιδαιμονία. Οἱ θεραπευταὶ ἀνῆκον εἰς τρεῖς ξεχωριστὰς κατηγορίας:

α) Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐξετέλουν τὸ ἔργον τῶν σύμφωνα μετὰ τὰ βιβλία.

β) Πρακτικοὶ ἰατροὶ, οἱ ὁποῖοι ἦσαν γνωστοὶ ὡς «ἐξορκισταί», λέξις ἡ ὁποία κατὰ γράμμα ἐρμηνευομένη σημαίνει: «ἰερεὺς τῆς Σεκμέτ». Ἡ θεὰ αὕτη τοῦ παλαιοῦ, ἡ ὁποία εἶχε κεφαλὴν λέαινας, προσκαλεῖ διὰ τοῦ θυμοῦ της ἀπειρίαν ἀσθενῶν καὶ μεγίστην θνησιμότητα. Ἡ ἐντολὴ τῶν ἱερέων τῆς συνίστατο κυρίως εἰς τὸν κατευνασμόν τῆς θεᾶς καὶ τὸν διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐξορκισμόν τοῦ κακοῦ.

γ) Ὁ μάγος, ὁ ὁποῖος δὲν κατεῖχε οὐτὰς γνώσεις τοῦ ἰατροῦ οὔτε τὴν πνοὴν τῶν ἱερέως, ἀλλ' ὁ ὁποῖος ἀπήγγελλεν ὠρισμένα ρητὰ συνοδευόμενα ἀπὸ χειρονομίας καὶ

εροτελεστίας, αί ὁποῖαι συχνά περιελάμβανον καί τήν χορήγησιν θεραπευτικῶν συνταγῶν ἀπό βότανα. Ὁ μάγος ὁ ἴδιος ἦτο ἐν ἀπολύτῳ ἀγνοία τῆς σημασίας τῆς μαγικῆς του, ἀλλά εἶχεν ἀποκτήσει τήν ρουτίαν ἀπό ἄλλους θεραπευτάς. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ θεραπεία ἀπησχόλει τόν πάσχοντα, ἐφ' ὅσον ὁ ὄργανισμός ὠφελεῖτο ἀπό αὐτήν, δεδομένου ὅτι ὁ καθέ τις ἀντιλαμβάνεται πόσον ἡ βελτίωσις τῆς καταστάσεως τοῦ πάσχοντος ἐξαρτᾶται ἀπό τόν βαθμόν τῆς πίστεώς του ὅτι ἡ ἴασίς του εἶναι ἐξησφαλισμένη.

Ἀνατομία καί χημεία εἰς τήν Αἴγυπτον

Εἰς τήν ἀνατομίαν, αἱ γνώσεις τῶν Αἰγυπτίων ἦσαν προφανῶς προγενέστεραι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐθεωρεῖτο ἀσέβεια ἡ χρησιμοποίησις μηχανιδίου ἐπὶ πτώματος πρὸς ἀνακάλυψιν ταινίων ἐκ τῶν μυστηρίων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καί τῆς διαπλάσεώς του. Ὑπάρχει μελέτη ἀποδιδομένη εἰς τόν Ἄθοθίδα, υἱόν τῆς Μήνης καί τοῦ δευτέρου Φαραῶ, ἡ ὁποία πραγματεύεται τήν ἀνατομίαν καί τήν νεκροψίαν. Τά ἀναφερόμενα δεδομένα εἶναι, ἐν τούτοις, μάλλον φαντασιώδη, καί ὁ Βερολίνοιος πάπυρος μᾶς λέγει ὅτι «ἡ κεφαλὴ ἔχει εἰκοσι δύο αἰμοφόρα ἀγγεῖα διὰ τῶν ὁποίων ἀπορροφεῖται ἡ ἀναπνοὴ ἀπὸ τήν καρδίαν καί ἀπὸ ἐκεῖ ἐκπέμπεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος», ὅτι «ὑπάρχουν ἕτερα δύο αἰμοφόρα ἀγγεῖα εἰς τὸ στήθος, τὰ ὁποῖα ἄγουν πρὸς τοὺς νεφρούς. Ὁμοίως εὐρίσκονται δύο ἀγγεῖα εἰς τὰ κάτω ἄκρα, δύο εἰς τοὺς βραχίονας, δύο εἰς τὸ μέτωπον, δύο εἰς τὸν τράχηλον, δύο εἰς τὰ βλέφαρα, δύο εἰς τοὺς ῥόθωνας, δύο ἐντὸς τοῦ δεξιοῦ ὠτός, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσχωρεῖ ἡ πνοὴ τοῦ θανάτου». Τοιούτου εἴδους γνώσεις, βεβαίως, δέν θὰ ἦσαν νοηταί εἰς ἐξεταστὴν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἐν τούτοις ὅμως ἠμποροῦν νὰ θεωρηθῶν ἔνδειξις ἱκανοποιητικῆς ἐπιπέδου προῦδου δι' ἐποχὴν ἀπέχουσαν σχεδὸν ἐξ ἑξαετίας ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἡ ἐπιστήμη παρέμεινε κατόπιν στάσιμος, ἵσως λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστροφῆς ποῦ ἐφανέρωσαν οἱ Αἰγύπτιοι κατὰ τήν μετέπειτα περίοδον διὰ κάθε εἴδους κάκωσιν

ἐπὶ σώματος μετὰ τὸν θάνατον, καί ἐδῶ ἡ θρησκεία φανερώσει τήν ἐλέγχουσαν ἐπιρροήν της. Ἐλάτρουον ἓνα βασιλέα-ἥλιον, τὸν Ρά, ὁ ὁποῖος κάθε πρωὶ ἐνεφανίζετο εἰς τὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα καί ἐξετέλει τὸ καθημερινόν του οὐράνιον ταξίδι μετὰ τὸ ἄρμα του, ποῦ ὠνομάζετο «Μυριάδες χρόνια». Διαρκούσης τῆς περιουσίας του παρετήρει κάτωθι τὸν λαόν του καί παρηκολούθει τὰς καλὰς καί τὰς κακὰς πράξεις του τοῦ ἐχάρριζε φῶς καί θερμότητα, τὴν πηγὴν κάθε ζωῆς καί δυνάμεως. Τὸ βράδῳ ἐσταματοῦσε εἰς τὴν δύσιν προτοῦ νὰ ἐξαφανισθῆ εἰς τὸν ὀρίζοντα διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὰ πνεύματα τῶν ὄσων εἶχον ἀποθάνει κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας. Τὰ παρελάμβανε μαζί του εἰς τὸν κάτω κόσμον, ὅπου ἐκυριάρχει ὁ Ὅσιρις, ὁποῦθεν καί πιθανῶς ἡ προέλευσις τοῦ ὄρου «βραῖνε πρὸς δυσμάς», σημαίνοντος ἓνα τέλος ἢ τὸν θάνατον. Ἡ ψυχὴ τότε ἐκρίνετο, ἐνῶ ὁ θεὸς Θῶθ ἴστατο παρὰ τὴν πλάστιγγα εἰς τὴν ὁποίαν ἐζυγίζοντο αἱ καλαὶ πράξεις ἔναντι τῶν κακῶν ὅμως συχνὰ κάποια καλὴ πράξις ὑπερέβαινε εἰς βάρος σωρείαν κακῶν. Ἡ ψυχὴ τότε ἀπεστέλλετο εἰς περιουσίαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας συνήγατο περιπετείας καί κινδύνους, ἀλλὰ ὑφίστατο ἐξαγνισμὸν ἐν τῇ πορείᾳ τῶν δοκιμασιῶν αὐτῶν. Ἐθεωρεῖτο τότε ἐτοίμη διὰ νὰ εἰσαχθῆ εἰς τοὺς κήπους τῆς «Αἰωνίας Εἰρήνης». Πλὴν, ἡ ψυχὴ εὐρίσκετο ἐγκαταλελειμμένη χωρὶς τὸ περίβλημα τοῦ σώματος, συνεπῶς ὅλη ἡ ἐλπίς διὰ τὴν ἀθανάσιαν ἐφαίνετο εἰς τοὺς Αἰγυπτίους τῆς ἀρχαιότητος νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καλὴν συντήρησιν τοῦ σώματος, δεδομένου ὅτι ἡ ψυχὴ ἐνδεχομένως θὰ ἀπέθνησκε στερημένη τοῦ σώματός της ἢ θὰ ἐγίνετο στοιχειὸ ἀνήσυχο, στερημένο ἀπὸ κάθε εὐτυχίαν, πηγὴ κινδύνου διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐτσι συνεκέντρωναν τὰς πνευματικὰς τῶν δυνάμεις καί ὅλην τὴν δραστηριότητά των πρὸς ἀνακάλυψιν μέσων διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ φυσικοῦ νόμου τῆς σήψεως, ἐμελέτων τὰς ἀντιδράσεις τῶν μιγμάτων πρὸς ἄλληλα καί ἐθεμελιώσαν καί ἀνέπτυξαν τὴν ἐπιστήμην τὴν νῦν γνωστὴν ὡς χημείαν, λέξιν ποῦ παράγεται ἀπὸ τὸ «χημί» καί σημαίνει «ἡ μαύρη χώρα»

(ἀρχαιότατον ὄνομα τῆς Αἰγύπτου), ὅπως ἡ χημεία ἦτο τότε γνωστὴ ὡς «ἡ μαύρη τέχνη».

Ἐφ' ὅσον τοιαῦται ἦσαν αἱ θρησκευτικαὶ τῶν πεποιθήσεις, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο ἡ ἐξέλιξις τῶν διαφορητικῆ; Μετὰ τὴν ταριχεύσιν του, τὸ σῶμα ἐνδὸς βασιλέως ἦ μεγάλου εὐγενοῦς κατετίθετο ἐντὸς ὠραίας σαρχοφάγου ἐκ γρανίτου, αἱ πλευραὶ τῆς ὁποίας ἦσαν σκαλισμέναι με ἀναπαραστάσεις τοῦ ταξιδίου εἰς τὸν κάτω κόσμον, καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἐτοποιεῖτο τὸ «Βιβλίον τοῦ Ἀποθανόντος», τὸ ὁποῖον ἐδίδε ὅλας τὰς ὁδηγίας περὶ τοῦ ταξιδίου, καίτοι ὁ κάθε Αἰγύπτιος τὸ ἐγνώριζεν ἀπὸ στήθους ἀπὸ τὸν καιρὸν ποὺ ἦτο εἰς τὴν ζωὴν. Τὸ κάθε τὸ ὁποῖον θὰ ἤμποροῦσε καθ' οἰονδήποτε τρόπον νὰ βοηθήσῃ τὴν ψυχὴν, ἐτοποιεῖτο ἐντὸς τοῦ τάφου, καὶ ἐκεῖ τὸ σῶμα ἀνέμενεν ἤρεμον καὶ ἡσυχον τὴν ἐπιστροφήν τῆς ψυχῆς.

Οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ταριχευταὶ προήρχοντο πάντοτε ἀπὸ τὰ κατώτερα στρώματα τῆς κοινωνίας καὶ περιεβάλλοντο ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν ἄλλων. Ἡ ταριχευσις ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ χώραν ἐντὸς τοῦ ἐλαχίστου δυνατοῦ χρονικοῦ διαστήματος, μὴ παρεχομένου τοῦ ἀναγκαίου καιροῦ πρὸς λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν διαφόρων κοιλοτήτων τοῦ σώματος καὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν. Δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία κοινωνικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν ταριχευτῶν καὶ τῶν ἱατρῶν καὶ ἱερέων, οὕτως ὥστε κάθε ἀπόρρητον τὸ ὁποῖον θὰ εἶχον ἐνδεχομένως ἀποκομίσαι οἱ πρῶτοι ἀπεκλείετο νὰ μεταδοθῇ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἐκμεταλλευθοῦν.

Φαρμακευτικὴ

Οἱ Αἰγύπτιοι κατεῖχον εὐρεῖαν καὶ περισπούδαστον φαρμακοποιίαν καὶ ἦσαν ἐμπειροὶ εἰς τὴν παρασκευὴν φαρμακευτικῶν εἰδῶν. Ὁ Πάπυρος τοῦ Ἐμπερς ὁμιλεῖ περὶ ἐμπλάστρων, καταποτίων, δισκίων, γαργαρισμῶν, εἰσπνοῶν, θυμιάσεων, πρεζῶν, βαλσάμων, ἀλοιφῶν, καὶ ποικίλων μαλακτικῶν. Ἀναφέρει ἐπίσης ὑπόθετα καὶ ἐμετικά, καταπλάσματα καὶ ἐπίδεςμους. Ἡ θαυμαστὴ ἐπιτηδεϊότης τῶν Αἰγυπτίων εἰς

τὴν ἐφαρμογὴν ἐπίδεςμων ἐμφαίνεται εἰς τὰς μούμιαις, μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν ὑλικῶν ἐνίοτε μήκους ἄνω τῶν χιλίων γιναρῶν καὶ τὴν εἰς ἀκέραιον διατήρησιν τῶν ἐπὶ πολλὰς χιλιετίας.

Εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου βλέπομεν ἐρμάριον μετὰ οἰκιακῆς χρήσεως φάρμακα, τὸ ὁποῖον ἀνήκεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ Φαραῶ Μεντοῦ-Χωτέμπ, κυβερνήτου τῆς ἐνδεκάτης δυναστείας. Εἶναι μικρὸς ψάθινος κάλαθος, ὁ ὁποῖος εὐρέθῃ κλεισμένον εἰς ξύλινον ἐρμάριον ἐντὸς τάφου Βασιλίσσης. Περιέχει ἐξ ὄψεως, τὸ ἐν ἐξ ἀλαβήστρου καὶ τὰ ἄλλα πέντε ἐκ δέρματος ὕφους, μετὰ ἀποξηραμμένα ἀπομεινάρια φαρμάκων, δύο κουτάλια, τεμάχιον λινοῦ ὑφάσματος καὶ ὀλίγας ρίζας. Δὲν ἀποκλείεται νὰ ἦτο ἐρμάριον καλλυντικῶν, καθ' ὅσον εἰς τὸ Πάπυρον τοῦ Ἐμπερς ἀνευρίσκονται πολλὰ συνταγαὶ καλλυντικῶν.

Ἔθιμα εἰς τὴν ὑγιεινὴν

Ὁ Ἡρόδοτος μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἐθίμων ὑγιεινῆς τῶν Αἰγυπτίων, περὶ τοῦ ἀπλοῦ τῆς ἐνδυμασίας τῶν: «χρησιμοποιοῦν καθαρτικὰ ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας κατὰ μῆνα, προσπαθοῦντες νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑγίαν τῶν δι' ἐμετικῶν καὶ ὑποκλυσμῶν φρονοῦντες ὅτι ὅλαι αἱ ἀσθένειαι εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκεινται οἱ θνητοὶ προέρχονται ἀπὸ τὰς τροφὰς τὰς ὁποίας καταναλίσκουν».

Θεοὶ ἐντολαὶ καθώριζον τὴν καθαριότητα τῶν τῶν ἀτόμων ὅσον καὶ τῶν κατοικιῶν. Πλεῖστοι ἐπιγραφαὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας προεκήρυσσον ὄρους ὑγιεινῆς καὶ μακροζωίας διὰ τοὺς καθαρὸς καὶ ἐγκρατεῖς ἀνθρώπους. Οἱ ἱερεῖς ἐδίδον τὸ παράδειγμα ὡς ὑγιεῖν κατὰ ἐξάωρον, ζυρίζοντες τὸ σῶμα τῶν κατὰ τριήμερον, καὶ φέροντες πάντοτε ἀπόγως λευκὰ ἐνδύματα. Ἀλλά, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, οὐδεμία ἐξεδηλοῦτο ἐμμέρους τῶν ἀπορωτέρων τάξεων προσπαθῆναι νὰ προσεγγίσουν τὸ ἐπίπεδον αὐτό.

Οἱ ὀδόντες εἰς πολλὰς μούμιαις φανεροῦν ὅτι ἡ ὀδοντιατρικὴ εἶχεν ἤδη ἐξελιχθῆναι εἰς τέχνην, πολλοὶ ὀδόντες ἔχουν χρυσὰ σφραγίσματα, δὲν ἀποκλείεται ἐν τούτοις νὰ εἶχον σφραγισθῇ μετὰ θάνατον.

Τερηδῶν, καίτοι σπανιωτάτη πρὸ τῆς

ποχῆς τῶν Πυραμίδων, ἐγένετο κοινή εὐ-
 θύς ὡς οἱ ἄνθρωποι ἐγνώρισαν τὴν πολυτέ-
 λειαν· κατόπιν τὸ πουρὶ τῶν ὀδόντων καὶ τὰ
 ἀποστήματα γίνονται τοῦλάχιστον τόσον
 συνήθη ὅσον εἶναι καὶ σήμερον εἰς τὴν σύγ-
 χρονον Εὐρώπην. Ἀλλὰ καίτοι ὅλαι αἱ μορ-
 φαὶ παθῆσεων τῶν ὀδόντων ἦσαν διαδεδο-
 μέναι μεταξύ τῶν εὐπόρων, ὑπῆρχε σχετική
 ἀνοσία τοιούτων μεταξύ τῶν ἀπόρων, οἱ ὁ-
 ποῖοι ἐτρέφοντο κυρίως μὲ ἄγρια ὠμά χόρτα.

Παθήσεις τῶν ὀστέων καὶ κακώσεις

Τὰ ὀστᾶ πλείστων ὄσων μουμιῶν φανε-
 ροῦν ὅτι ἐπάσχον ἀπὸ ρευματικῆν ἀρθρί-
 τιδα· τὸ ὑγρὸν τοῦ κλίματος κατὰ τὰς ἐπο-
 χὰς τοῦ ἔτους καθ' ἃς ἐπλημμύρει ὁ Νεῖ-
 λος ἀσφαλῶς θὰ καθίστα τὰ σώματα εὐπα-
 θῆ εἰς αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ νοσήματα. Κα-
 τόπιν ἐμβριθεστάτης ἐξετάσεως μουμιῶν,
 ὁ καθηγητῆς Eliot Smith ἀποφαινεται:
 «Μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος διεπιστώσα-
 μεν ὅτι οὐδὲ ἴχνος μηδὲ ὑπόνοια συφιλιδι-
 κῶν κακώσεων ὀστέων ἢ ὀδόντων ὑπῆρξαν
 πρὸ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, οὐδὲ ἀντικρῦσα-
 μεν περίπτωσιν πραγματικοῦ ραχιτισμοῦ
 ἐπὶ ἀνθρωπίνου σκελετοῦ· ἐν τούτοις, ἐπί-
 των κατοικιδίων ζώων, εἰδικῶς ἐπὶ τινων
 ἱερῶν πιθήκων συντηρουμένων εἰς τὸν ναὸν
 τῶν Θηβῶν, ἀνεκαλύφθησαν διαστροφαι
 προσερχόμεναι ἀπὸ ραχιτισμόν. Καταφανεῖς
 ἐνδείξεις περὶ κακοήθων παθῆσεων ἢ φυμα-
 τώσεως εἶναι ἐπίσης πολλὴ σπάνια.»

Πλείσται ἐκ τῶν ἀλλοιώσεων εἰς τὰς
 κλειδώσεις, καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὴν σπονδυ-
 λικὴν στήλην, ἐνδέχεται νὰ ὀφείλωνται εἰς
 ὑπερβολικὴν κόπωσην. Ἡ δόξα τῆς Αἰγύ-
 πτου ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν πελωρίων τῆς
 μνημείων, οἰκοδομηθέντων χάρις εἰς τὴν
 ἀσπλαγχνον καταναγκαστικὴν ἐργασίαν ἀ-
 ναριθμῶν χιλιάδων ἐργατῶν. Ἡ κατα-
 σκευὴ ἐνὸς ὀβελίσκου ἐξαγομένου ἀπὸ λα-
 τομεῖον ἀπῆται δύναμιν 5.000 ἀνδρῶν, ἐρ-
 γαζομένου κάτω ἀπὸ τὸ μαστίγιον ἐπό-
 πτου. Δύο ἐκ τῶν μεγάλων αὐτῶν μνημεί-
 ων ἀνυψοῦντο ὀπισθεν τοῦ περιστυλίου τοῦ
 Καρνάκ. Ὁ εἰς ἔχει τώρα κρημισθῆ συν-
 επεία σεισμικῆς δονήσεως, ἐνῶ ὁ ἕτερος ἀ-
 τελεῖ ἐπερὶ ὑπερφάνως πρὸς τὸν οὐρανόν, οἷος
 ἦτο ὅταν ἀνηγέρθη. Εἶναι μονόλιθος ἐκ στε-

ρεοῦ γρανίτου μήκους περίπου ἑκατὸ πο-
 δῶν, στιλπνὸς καὶ μονοκόμματος. Ἡ κο-
 ρυφή του ἦτο κάποτε ἐπεδυμένη μὲ καθα-
 ρὸν χρυσόν, ἀλλ' αὐτὸς ἔχει κλαπῆ ἀπὸ
 πολλοῦ. Εἰς τὴν ἀνέγερσιν μιᾶς ἐκ τῶν πυ-
 ραμίδων εἰργάσθησαν 360.000 ἄνδρες ἐπὶ
 εἰκοσαετίαν. Αὐτοὶ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
 στον δούλοι, καὶ ἡ κατανάλωσις μυϊκῆς ἐν-
 τάσεως θὰ ἦτο ἀσφαλῶς τεραστία.

Εἰς τὴν θεραπείαν τῶν καταγμάτων αἱ
 μέθοδοι τῶν Αἰγυπτίων θὰ ἦσαν ἀποτελε-
 σματικαί, διότι ἐξ 100 σκελετῶν τῶν ἀρ-
 χαίων χρόνων δεικνυόντων περιπεπλεγμέ-
 να κατάγματα καὶ ἐξετασθέντων ἀπὸ τὸν
 καθηγητῆν Eliot Smith, μόνον ἐπὶ ἐνὸς
 διεπιστώθησαν κάποια σημεῖα διαπυήσεως.
 Νάρθηκες διὰ κατάγματα κατεσκευάζοντο
 ἀπὸ στρώσεις λινοῦ ἐμποτισμένου μὲ οὐ-
 σίαν γλοιώδη καὶ γύψον· ἡ ἀνάμιξις ἐγένετο
 ἐφ' ὅσον τὰ ὑλικά ἦσαν μαλακά, διὰ νὰ προσ-
 αρμόζωνται εὐκόλως ἐπάνω εἰς τὰ μέλη.

Νοσηλευτικὴ

Τὸ ὅτι ἐγένετο πραγματικὴ νοσηλεία καὶ
 ὅτι ἀνεγνωρίζετο αὕτη ὡς ἀναγκαία, εἶναι
 καταφανὲς ἀπὸ τὰς περιγραφὰς περὶ ἐξα-
 σκήσεως νοσηλευτικῶν καθηκόντων, αἱ ὁ-
 ποῖαι ἀνευρίσκονται εἰς τοὺς διαφόρους πα-
 πύρους καὶ εἰς ἄλλα ἐγγράφα. Ὁ πάπυρος
 τοῦ Edwin Smith δίδει λεπτομερείας περὶ
 τῆς μεθόδου θρέψεως ἐν περιπτώσει τετά-
 νου: «Ὑγρὰ τροφὴ παρέχεται διὰ τοῦ ἀνοί-
 γματος τοῦ στόματος τῇ βοήθειᾳ ὀργάνου
 ξυλίνου περιτυλιγμένου μὲ λινόν». Προσ-
 φιλῆς τρόπος περιποιήσεως τραυμάτων ἦτο
 ἐπίθεμα νωποῦ κρέατος τὴν πρώτην ἡμέ-
 ραν, κατόπιν ἐπίθεμα ὑφάσματος λινοῦ ἐμ-
 ποτισμένου μὲ ἀλοιφὴν ἀπὸ μέλι καὶ λίπος,
 τὸ ὅποῖον ἐπεδένετο ἐπὶ τῆς ὅλης ἐπιφα-
 νείας τοῦ τραύματος, καὶ ἀνενοῦτο καθη-
 μερινῶς. Ἀλλὰ ποῖος ἐχορήγει ὅλα τὰ φάρ-
 μακα καὶ ἐξετέλει τὰς θεραπείας; ποῖος
 ἔστρωε τὰ κρεβάτια, ποῖος παρεσκευάζε
 τὰ φαγητὰ τῶν ἀσθενῶν, ποῖος ἐφρόντιζε
 διὰ τὴν καθαριότητα, τὸ λούσιμον τῶν ἀρ-
 ρώστων; Ἀσφαλῶς ὄχι οἱ ἱατροὶ ἢ οἱ ἱε-
 ρεῖς, καὶ βεβαίως ὄχι ἄνδρες διὰ τὰς πα-
 σχούσας γυναῖκας. Πουθενὰ δὲν ἀναφέρε-
 ται τι περὶ εἰδικῆς τάξεως γυναικῶν διὰ τὰ

καθήκοντα αυτά. Τινές φρονοῦν ὅτι ἐξετέλουν τὰς ἐργασίας αὐτὰς ὑπηρετρίαι καὶ ἀτομικαὶ δοῦλαι τῶν πασχόντων, καί, βέβαια, καὶ αἱ σύζυγοι καὶ αἱ μητέρες.

Μεταγενεστέρα Ἱστορία

Μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου, ἡ ἱατρικὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον καθίστατο ὅλοεν καὶ περισσότερον συστηματικὴ. Ἐξηλέγχετο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, καὶ οἱ ἱατροὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ διαγράφουν τὰς θεραπειὰς αἱ ὁποῖαι ἦσαν καθιερωμέναι διὰ γραπτῶν νόμων, καὶ μόνον αὐτάς. Εἶναι τοῦτο γνωστὸν ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ἔγγραφα αὐτὰ ἀναφέρονται ὑπὸ κλασικῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων συγγραφέων, ὅτι, ἐπειδὴ ὑπῆρχεν ἡ πεποιθῆσις ὅτι αὐτὰ ἦσαν θείας προελεύσεως, δὲν ὑπέκειντο εἰς τροποποιήσεις ὑπαγορευομένας ὑπὸ θνητῶν, καὶ μεταγενέστεροι σοφοὶ ἐδικαιοῦντο μόνον νὰ ἐπιφέρουν συμπληρωματικὰ τινα σχόλια ἐπ' αὐτῶν.

Ἴδου τί ἀφηγεῖται ὁ ἱστορικὸς Διόδωρος Σίκουλλος, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τὸν 1ον

π.Χ. αἰῶνα: «Ἄν οἱ ἱατροὶ ἀκολουθοῦν τοὺς ἀνεγνωρισμένους νόμους τῶν ἱερῶν βιβλίων καὶ ἐν τούτοις δὲν κατορθώσονται νὰ θεραπεύσουν τὸν ἄρρωστον, εἶναι ἀνεύθυνοι καὶ ἀπηλλαγμένοι κάθε κατηγορίας. Ἄλλὰ ἂν πράξουν ὅτιδήποτε ἀντίθετον πρὸς τοὺς γραπτοὺς νόμους, τότε ὑφίστανται τὴν θανατικὴν ποινὴν, καθ' ὅτι οἱ νομοθέται πρесеβούουν ὅτι ἐλάχιστοι ἄνθρωποι εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τόσον πολὺ εὐφυεῖς ὥστε ν' ἀλλοιώσων τὰς θεραπειὰς τὰς ἐφαρμοσθείσας ἐπὶ τόσον μακρὸν χρονικὸν διάστημα καὶ ἀναφερομένας ἀπὸ τὰς ἐξεχούσας προσωπικότητας τῆς Τέχνης.»

Μὲ τόσον αὐστηρὰς ποινὰς ὑπῆρχε, φυσικὰ, ἐλάχιστη δυνατότης διὰ περαιτέρω ἐξέλιξιν. Πράγματι, πόσον θαρραλέος θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ ἱατρός διὰ νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν του διαγράφων νέας συνταγὰς! Μονάχα μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν θεραπείας, ἐὰν δὲν παρουσιάζετο καμμία βελτίωσις εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς, ἐπετρέπετο νὰ γίνῃ κάποια μεταβολή,

ΒΑΣΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΙ ΤΗΣ ΚΑΡΚΙΝΟΓΕΝΕΣΕΩΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 6)

αὐτὰ καθίστανται ἀνώνυμα, καὶ εἶναι ἰκανὰ μόνον πρὸς ἀνοργάνωτον αὐτοαναδιπλασιασμὸν καὶ καταστροφὴν τοῦ ξενιστοῦ των. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ συμβαίνει μὲ κάθε κύτταρο πού ἐξετράπη ἀπὸ τὸ κανονικὸ λόγφ τῆς δράσεως διαφόρων καρκινοπαραγωγῶν παραγόντων. Διηθητοὶ ἰοί, ἀκτινοβολίες, χημικὲς οὐσίες, μεταβολίτες, νευρικοὶ ἐρεθισμοί, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀσκοῦν τὴ μεταμορφωτικὴ τὸν ἐπίδρασι σὲ ἐλάχιστα ἀρχικῶς κύτταρα. Γιὰ λόγους ἀγνώστους μέχρι σήμερα, ὁ μέγας ὁμοιοστασιακὸς μηχανισμὸς τοῦ σώμα-

τος παρουσιάζει μίαν ὑποχώρησι στὴ μὴ κρῆ αὐτὴ ἀρχικὴ ἐστία, μὲ συνέπεια τὸν ἀφηνιασμὸ τῆς. Τὸ ἐνδιαφέρον, ὅμως, ἐπὶ προκειμένῳ δὲν εἶναι στὸ σημεῖο αὐτὸ. Τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι, ὅτι, ἐνώπιον τόσοσιν πλήθους μεταμορφωτικῶν παραγόντων δρώντων ἐπὶ ὄλων σχεδὸν τῶν ἀτόμων μόνον μικρὸ ποσοστὸ ἀπὸ αὐτὰ παρουσιάζει καρκινοπάθεια. Καὶ τοῦτο σημαίνει ὅτι ὑπάρχει μεγάλο ἔδαφος σπουδῆ ὄχι μόνον τῶν ἀρρώστων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰγίων γιὰ τὴ διακρίβωσι τῶν μηχανισμῶν πού κρατοῦν ἀδιάσπαστο τὸ μέτωπο τῆς ἀντιστάσεως πρὸς τὸν καρκίνο.

